

YENİ TÜRKİYE - YENİ SİYASET

için

YENİ ANAYASA

SUNUŞ

Has Parti, Türkiye siyasetine yapıcı bir üslupla, milletimizin değerlerine uygun tekliflerle kalıcı katkılar sağlamayı en temel ilkelerinden birisi olarak kabul etmiştir. Tarihin önemli kırılma noktalarından birisinden geçmekte olduğumuz bu süreçte, adalet- özgürlük- refah ekseninde yeni bir dünyanın ve insani değerler üzerinde yükselen Yeni Türkiye'nin inşasını hedef almış olan Has Parti, kuruluşundan bu yana bu yöndeki yaklaşım ve hassasiyetlerini kamuoyu ile paylaşmıştır.

Nitekim seçim döneminde Partimiz tarafından gündeme getirilen **hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik anayasa** yaklaşımı da yine bu hedefe dönük çalışmaların bir parçası olarak algılanmalıdır. Has Parti, bu süreçte geniş ilgi gören seçim beyanamesi ve hazırladığı raporlar aracılığı ile yeni anayasaya ilişkin, gerek yapım süreci gerekse içeriği hakkındaki düşüncelerini kamuoyuna açıklamıştır.

Bilindiği gibi Has Parti, ileri demokrasi yaklaşımına paralel olarak, halk tarafından seçilmiş **Anayasa Meclisi** fikrini önermiş, bu yolla halkın doğrudan katılacağı bir anayasa yapım sürecinin daha doğru ve demokratik olacağı fikrini ısrarla gündeme getirmiştir. Ancak gelinen noktada yeni anayasa yapım sürecinin TBMM eksenli olacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Has Parti olarak, bu konuda katkıda bulunmaya hazır olduğumuzu ifade ediyor, yeni anayasaya ilişkin düşüncelerimizi sorumlu ve yapıcı siyaset anlayışımızın bir gereği olarak bir kez daha tüm Türkiye ile paylaşıyoruz.

Anayasalar toplum, birey ve devlet arasındaki ilişkileri tanzim etmek üzere oluşturulan ve siyasal içeriği ile bir **toplumsal sözleşme** özelliği taşıyan metinlerdir. Tarihsel gelişimi içinde farklı toplumsal zümre ve çıkar guruplarının bir arada barış içerisinde yaşamalarının güvencelerini oluşturan ortak hukuk metinleri olarak kabul edilen anayasalar, bu zümrelerin ve gurupların birbirlerine karşı sınırlarını da garanti altına almışlardır.

Günümüz dünyasında anayasalar, çerçevesini temel **insan hak ve özgürlüklerinin** çizdiği, ideolojik ön kabullerden arındırılmış, en geniş toplumsal uzlaşmayı temsil eden ve **bireyin devlete karşı özgürlüklerinin genişletilmesini** sağlayan üst hukuk metinleri haline gelmişlerdir. Bir başka ifade ile günümüz dünyasında artık anayasa metinleri, hukukun üstünlüğüne dayanan, demokrasi ve katılım eksenli oldukları sürece ileri birer hukuk metni olarak kabul görmektedirler.

Bu perspektiften bakıldığında Has Parti, günümüz Türkiye'si için demokratik ve ileri bir anayasayı, çeşitli dini, etnik, bölgesel ve toplumsal farklılaşmaları bir arada ve barış içerisinde tutabilmenin bir adımı olarak görmekte, yurttaşlar için de **özgür ve insan onuruna yakışır bir hayatın** garanti altına alınabilmesinin zorunlu ön koşulu olarak kabul etmektedir.

Ayrıca Has Parti 2011 yılında artık bu milletin, dış baskılarla ya da askeri ihtilallerin dipçiğinin zoruyla değil, sadece kendi iradesi ile yapacağı Yeni Anayasa'yı sonuna kadar hak ettiğine de yürekten inanmaktadır. Türkiye, siyasi ve kültürel birikimi ve gelişmişlik düzeyi ile **millet egemenliğine dayanan demokratik anayasayı** yapabilecek olgunluktadır.

Öte yandan Has Parti, anayasa çalışmalarının sadece sıradan bazı değişikliklerin gerçekleştirilmesi ya da küçük rötuşlarla toplumsal taleplerin geçiştirilmesi ile sonuçlanmamasının gereğine inanmaktadır. Aksine, Türkiye sadece anayasa metninde kısmi değişiklikler için değil, köklü bir sistem değişimi için Yeni Anayasa'yı yapmalıdır. Bu süreçte, **parlamentonun hem tarihi bir fırsata sahip olduğu, hem de tarihi bir vebal taşıdığı** kanaatindeyiz.

Yeni Anayasa çalışmalarına katkı sunarken şu dört temel soruyu esas kabul ederek konunun net ve yalın bir şekilde tartışılmasının doğru olacağını düşünmekteyiz;

- niçin yeni anayasa gereklidir,
- yeni anayasayı kim yapmalıdır,
- yeni anayasanın temel özellikleri ne olmalıdır ve
- yeni anayasa nasıl bir siyasal sistem kurmalıdır?

1. NİÇİN YENİ ANAYASA GEREKLİDİR?

Türkiye’de Cumhuriyetin ilanıyla birlikte “egemenlik milletindir” denilmiştir. Millet, “ezelden ebede giden soyut ve manevi bir varlık” olarak tanımlandığı için, tek parti döneminde, halkın bütünüyle dışlandığı bir sistem kurulmuştur. Millet adına devleti idare ettiğini iddia eden bir seçkin zümre, siyaset, ekonomi ve hatta dine kadar her sorun ve sosyal olguda söz sahibi olmuş, yeni bir ulus inşa etmeye çalışmıştır.

1950’de çok partili siyasal hayata geçildikten sonra halkın siyasal sürece dâhil edilmesi ile birlikte siyasal alanın daraltılması çabaları da eş zamanlı gelişmiştir. Siyasal ve ekonomik istikrarsızlık bahane edilerek yapılan darbe ve müdahalelerle sistem halkın aleyhine defalarca yeniden şekillendirilmiş, seçilmişlerin alanı sürekli daraltılmıştır.

Bugünkü siyasal denklemde halkın belirleyiciliği, esas aktörler olan siyaset kurumu, bürokrasi, piyasa, küresel güçler ve medyaya nazaran oldukça sınırlıdır. En demokratik dönemlerde bile halk, sadece belli aralıklarla önüne konulan milletvekili aday listeleri üzerinden iradesini ortaya koyabilmektedir. Ne var ki bu irade dahi Ankara’daki diğer aktörler tarafından çoğu zaman yönlendirilmektedir.

2000- 2010 yılları arasında “reformlar” diye takdim edilen değişiklikler de esasen siyasetin alanını genişletmemiştir. Siyasete devlet bürokrasisinin müdahalesi kısmen azalmıştır ama karşılığında **piyasa** alabildiğine güçlenmiştir. Siyaset kurumunun alanı genişliyor gibi görünse de, halkın siyaset ku-

rumu üzerindeki etkinliği giderek daralmaktadır. Siyasi kararlar halkın belirleyiciliğinden “kurtarılmış” piyasanın kontrolüne verilmiştir.

Bugün ülkemizde, siyasi partiler de devlet oligarşisine benzer şekilde örgütlenmiştir. Siyaset kurumu üzerinde bürokratik oligarşinin tahakkümü gerilerken parti/lider oligarşilerinin tahakkümü giderek artmaktadır. Bürokrasinin vesayetinden yakınan siyasetçiler, kendi partilerindeki vesayet sisteminin varlığına ise asla itiraz etmemektedirler.

Türkiye’yi yöneten siyasi gelenekler ideolojik donanımları ile de sorunludur. Bürokratik oligarşi ve onun siyasi temsilcisi olan statükocu partiler, devleti merkeze almakta, bireyi ve toplumu edilgen kılmakta, toplumu şekillendirme sevdasından vazgeçmemektedirler. Kendini reformcu olarak tanımlayan ama aslında politik muhafazakâr olan partiler ise piyasayı merkeze alıp, toplumu piyasaya ve dış dinamiklere bağımlı kılmaktadırlar. Yani birisinde **siyasa**, sosyal-ekonomik ve kültürel alanı işgal edip belirlerken; diğerinde **piyasa** her alanda hâkim olmaktadır.

Her iki tarz-ı siyasetten de tam ve işler bir demokrasinin çıkmayacağı kesindir. Asıl olan “**ne sadece siyasa ne de piyasa; önce insan**” anlayışı ile siyasetin yeniden formatlanmasıdır.

Türkiye’deki Sistem Vesayet Sistemi’dir, Halksız Demokrasi’dir

Türkiye’nin demokratik bir siyasal sisteme sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Görünürde yasama yetkisi TBMM’dedir. Anayasa Mahkemesi ise, TBMM’nin yasama yetkisini anayasaya uygunluk açısından denetlemek-

tedir. Ne var ki Anayasa Mahkemesi'nin birçok defa kendisini yasama mercii yerine koyduğuna şahit olunmuştur.

Seçilmiş hükümetlerde olması gereken yürütme yetkisi ise çok başlı bir şekilde çeşitli organlar arasında paylaştırılmıştır. Askeri tayin ve terfiler YAŞ'a; iç ve dış güvenliği tayin ve tespit MGK'ya; yargı bürokrasisine ilişkin tüm işlemler HSYK'ya; yüksek öğrenimi yönetme YÖK'e, para politikasını tayin ve tespit Merkez Bankası'na, stratejik ekonomik sektörlerde planlama, düzenleme ve denetim Üst Kurullar'a bırakılmıştır.

Bakanlar Kurulu, bu sınırlamalar içerisinde yürütme gücünü kullanmaya çalışmaktadır. Bakanlar Kurulu'nun tüm iş ve işlemleri de Danıştay denetimine tabidir. Danıştay yürütmenin iş ve işlemlerini sadece "şekil" yönünden, kanunlara uygunluk açısından denetlemekle kalmayıp, bazen "esas"a ilişkin denetimler de yaparak fiilen yürütmenin yerine geçmektedir.

Ayrıca askeri bürokrasi de özerk olmanın ötesinde neredeyse ayrı bir devlet gibi örgütlenmiştir. MGK hala her konu ile ilgili tavsiye kararları almaktadır. 2010 yılında gerçekleştirilen anayasa değişikliğinde yargı denetimine açılmasına rağmen YAŞ'ın tasarrufları oldukça geniştir. Yargı birliğine aykırı bir şekilde askerlerin suçlarına bakan bir askeri yargı sistemi ve bunun başında Askeri Yargıtay bulunmaktadır. Ek olarak askerlerle ilgili tüm idari işlemleri denetleyen bir Askeri Yüksek İdare Mahkemesi de bu durumu iyice pekiştirmektedir.

1982 Anayasası "totaliter" bir devlet yapılanmasını getirmiştir. Anayasasına resmi ideoloji koymuş olan devletin totaliterleşmesi kaçınılmazdır. Oysa,

demokratik bir ÷lkede devletin resmi ideolojisi olmaz. Demokrasi için anayasayı ideolojiden arındırmak gerekir.

Ayrıca, **demokratik ÷lkelerin anayasalarında etnik tanımlamalar da olmaz.** Anayasada etnik tanımlama yer aldığı müddetçe bu etnik tanımın dışında kalanlar hukuken ve siyaseten dışlanmış olurlar. Anayasadaki “etnik” tanımlamaların hukuki vatandaşlık kategorisi olan “Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı” ile yer değıştirmesi zorunludur.

Yine 1982 Anayasasında “resmi dil” değıl de “devletin dili” ifadesinin kullanılması da sorunludur. Devletin dili olduğı müddetçe devlet diğer tüm dillere karşı sağır olur. Oysa, tam demokratik bir Türkiye devletinin dili değıl, resmi dili olur, bu da Türkçedir.

Vesayet sisteminin bir diğer tezahürü de TBMM’nin bütçe ve denetim yetkisinin sınırlandırılmasıdır 1990-2010 yılları arasındaki merkezi yönetim bütçe kanun tasarılarının TBMM Plan Bütçe Komisyonu ve TBMM Genel Kurulu’nda değışikliğe uğrama oranı toplam 20 yıllık ortalama da % 1,5’tir. Yani TBMM en temel demokratik hak olan bütçe hakkını kullanamamaktadır.

Aynı şekilde Milli Savunma Bakanlığı bütçesi Meclise geldiğinde hiç tartışılmaksızın onaylanmaktadır. Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı bütçesi üzerinde, tahsis edilen ödeneklerin nerede ve nasıl kullanıldığı neredeyse sorgulanamamaktadır. Böyle bir ortamda ne asker-sivil ilişkileri normalleşir ne de bütçe hakkı etkin kullanılabilir.

Teorik olarak TBMM’nin iki temel fonksiyonu vardır; yasama ve denetim. Ancak, yasama fonksiyonunu fiilen yürütme üstlenmiştir. Çıkan kanunların

çok büyük bir kısmı hükümetin Meclise getirdiği yasa tasarılarıdır. Ayrıca, son dönemde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ile yasama yetkisi neredeyse bütünüyle yürütmenin eline geçmiştir. Bu anlamda meclis fason üretim yapan bir kanun fabrikası olarak çalışmaktadır.

Yasama yetkisini, fiilen yürütmenin ve dolayısıyla tek bir siyasi partinin kullandığı meclisin tam anlamı ile demokratik bir anayasa yapabileceğini söylemek en hafif ifade ile gerçeği saklamak olur.

Yüzde 10 seçim barajı nedeniyle, millet iradesi sağlıklı bir şekilde parlamentoda temsil imkânı bulamamaktadır. Yüzde 10 barajını savunmak için kullanılan “baraj olmazsa ülke kaosa girer, istikrar bozulur” benzeri iddialar kabul edilemez. Bu düşünce yapısı, ekonomik gelişme için demokrasiden fedakârlık edilebileceğini ifade ettiği gibi, bürokratik oligarşinin tehdit ve korkularını da aynen yansıtmaktadır. **Baraj sistemini savunmak ve parti içi demokrasiye karşı çıkmakla darbeleri savunmak arasında nitelik olarak bir fark yoktur.**

Seçim sistemi ve siyasi partiler rejimi, toplumsal tercihler yerine parti liderlerinin kişisel emellerine aracılık etmektedir. Tüm milletvekili ve belediye başkanı adaylarını parti başkanının tespit ettiği bir sistem demokrasi olamaz.

Temsili demokraside siyasal kararların toplumsal tercihleri yansıtabilmesi için karar süreçlerinde saydamlık ve hesap verebilirliğin kurumsallaşması gerekmektedir. Birçok karanlık işin devlet sırrı perdesi ile örtüldüğü, devletin çatık kaşlı olduğu bir yapıda demokrasiden söz edilemez.

Kısaca, **vesayet sisteminin temel direklerini oluşturan anayasa ve diğer antidemokratik yapıların tamamını değiştirilmeli ve halkın gerçekten tek egemen olduğu bir sistemi kurulmalıdır.**

Demokrasi lüks bir mal değil, aşımız, işimiz ve ekmeğimizdir

Yoksulluğun, yolsuzluğun ve işsizliğin nedeni sadece ekonomik -teknik değildir. Bu sorunların temelinde demokrasi eksikliği de vardır. Eğer devlet istihdam sağlayamıyorsa, altı milyon işsiz varsa, onyedimilyon insan yoksul ise; bunun temel nedeni demokrasi eksikliğidir. Eğer ulusal servetin büyük bir kısmı 30 bin zedeğânın elinde dönüp dolaşan bir tahakküm aygıtına dönüşmüşse, bunun nedeni de temsili demokrasideki aksaklıklardır.

Demokrasinin kurumsallaşmadığı yerde siyasi ve iktisadi bir seçkin zümre ortaya çıkar ve ulusal kaynaklara el koyar. Geniş halk kesimleri ise mahrum ve muhtaç bırakılır. Bu nedenle demokrasi açığını/eksikliğini görmeden yoksulluk ve işsizlik vurgusu yapmak asıl meseleyi gizlemektir. Ne işsizlik sadece teknik bir sorundur, ne de yolsuzluk sadece hukuki bir olgudur. Her ikisi de demokrasi yokluğunun kaçınılmaz sonuçlarıdır.

Siyasal sistemi halkın tek belirleyici olduğu açık bir yapıya dönüştürmek ve seçilmişlerin hareket alanını daraltan kural ve kurumları değiştirmek yeni anayasasının başta gelen önceliklerinden biri olmalıdır. Kısaca; yeni Türkiye'nin en önemli kilometre taşı olması gereken yeni Anayasa;

- **Vesayet Sisteminden Millet Egemenliğine**
- **Halksız Demokrasiden Milletin Sahipliğine (etkin yönetimine)**

- **İdeolojik Devletten Demokratik Devlete**
- **Sözde Vatandaşlıktan Özde Vatandaşlığa**

geçiş için gereklidir.

Ayrıca, sadece yeni Anayasa yapmak da tam manası ile demokratikleşmenin gerçekleştirilmesi için yeterli olmayacaktır. Bir ülkedeki siyasal topografyayı **“Anayasa, Meclis İktüzüğü, Siyasi Partiler Yasası ile Seçim Sistemi”** belirler. Bu dört metin bürokratik oligarşinin vesayetçi döneminde üretilmiş ve temelde halkı siyasetin paydaşı yapmamayı esas almıştır. **Siyasal sistem öncelikle kendi içinde demokratikleşmedikçe, ülkenin demokratikleşmesi mümkün değildir.** Yeni Anayasayı en ileri şekilde yapmanın hemen ardından bu temel yasaları da yeniden düzenleyerek, vesayetçi sisteme bütünüyle son vermek siyasetin ve özellikle parlamentonun boynunun borcudur.

2. ANAYASA'YI HALK YAPMALIDIR: ANAYASA MECLİSİ

23 Aralık 1876 tarihinde Kânûn-i Esâsî'nin yürürlüğe girmesinden bu yana Türkiye anayasa meselesini tartışmaktadır. Bu ülkedeki siyasal tartışmaların odağındaki sorun anayasayı kimin yapacağı ile ilgilidir. Bu sorun aslında sistemin meşruiyetinin kaynağının ne olduğuna ilişkin temel bir tartışmadır.

23 Nisan 1920 Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi'nin temsil kabiliyeti oldukça yüksekti. Bugün uzlaşmaz kesimler olarak varsayılan İslamcılarla Batıcılar, Türklerle Kürtler, Alevilerle Sünniler kendi farklılıklarını koruyarak tek bir hedef etrafında toplandılar. Tek kelimeyle ifade etmek gerekirse bu hedef anti- emperyalist duruştu.

Kurtuluş Savaşını veren Birinci Meclis hem orduyu hem de Cumhuriyeti kurmuştur. Cumhuriyetimiz bir askeri cumhuriyet olarak kurulmamıştır. Aksine Mondros Mütarekesi sonrası fiilen tasfiye edilen orduyu da birinci meclis tekrar kurmuştur. I. Meclis Cumhuriyet tarihinin ilk darbesi ile dağıtılınca, millete ait olan egemenliğin somut bir karşılığı kalmamıştır. II. Meclis "müntehib-i sani"lerin seçtiği mebuslarla oluşturulmuştur. Böylece, aslında 1920'de milletin "kendi kaderini tayin etme" amacıyla ve fiili bir kalkışma ile ele geçirdiği ve 29 Ekim 1923'te de hukukileştirdiği hâkimiyet; asker-sivil bürokrasiyi temsil eden bir partinin eline geçmiştir.

Halk, 1950 seçimleriyle ilk defa hâkimiyetin bila kaydu şart millete ait olduğunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Bundan sonraki bütün kavga, millete ait olan egemenliğin nasıl kayıt ve şart altına alınacağı, egemenliğe nasıl el konulacağı kavgasıdır. Bugün de devam eden tüm tartışmaların arka pla-

nında bu vardır. **Türkiye'nin önünde duran en önemli sorunlarından biri tüm karar ve uygulamaların halk tarafından belirleneceği yeni bir anayasanın nasıl yapılacağıdır.**

Türkiye'de öteden beri 'devlet' esas olarak alınır, devletin milletten ve anayasadan önce var olduğu kabul edilir, anayasa da o devletin bekası için yapılır, o nedenle tüm anayasalar devleti korumaya yönelik maddelerle doludur. Oysa anayasalar toplum tarafından bir devlet düzeni oluşturmak amacıyla yapılan sözleşmelerdir.

1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda millet adına teşri ve icrada TBMM tek yetkili organ olarak tanımlanmıştır. Bu durum ifade olarak 1924 Anayasasında da muhafaza edilmiştir.

1961 darbesi ile başlayan müdahaleler sürecinde TBMM'nin millet adına kullandığı egemenlik yetkisi sürekli olarak sınırlandırılmaya çalışılmıştır. 1961 Anayasası ile "Millet, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır" denilerek vesayet sistemi kurumsallaştırılmıştır. Yine darbecilerin yaptığı 1982 Anayasasında da bu durum aynen korunmuştur. Halen yürürlükte olan bu sistemde, milletin tek temsilcisi olan TBMM, millet adına egemenliği kullanan organlardan sadece birisidir ve bu yetkisini de belirli kayıt ve şartlara tabi olarak kullanmak zorundadır.

Siyasal sistemimizin sorunlarının çözümü ancak köklü ve kalıcı bir siyasal ve hukuki dönüşümle mümkün olabilir. Millet egemenliğini sağlamanın bundan başka yolu yoktur. Bunun ilk adımı, hukukun üstünlüğünü ve insan

haklarını esas alan, özgürlükçü, katılımcı ve çoğulcu demokratik bir anayasa yapmaktır.

Anayasayı elbette yeni bir toplum sözleşmesi olarak halk yapacaktır. Ancak bu yeni anayasanın, devleti birikim ve tahakküm aygıtı olarak gören zihniyetten toplumu koruyacak hükümleri içermesi zorunludur.

Bir başka zorunluluk, farklılıkları ötekileştirerek oluşturulan çatışma alanlarının ortadan kaldırılmasıdır. 1982 Anayasasının dayandığı temel felsefe ve başlangıç bölümü, herkesin zorunlu olarak Müslüman, Türk, Sünni ve laik olmasını istemektedir. Böyle bir ulus yaratma çabası; vatandaşların bir kısmının kendisini ikinci sınıf olarak hissetmelerine neden olmaktadır.

Hiç kimsenin özde ya da sözde vatandaş olarak ayrılmadığı, herkesin eşit ve özgür yurttaşlar olarak yaşadığı bir Türkiye inşa etmek zorundayız. **Bunu gerçekleştirmek için Türkiye’de yaşayan herkesi temsil edecek, bir ‘Anayasa Meclis’i oluşturulmalıdır.**

Usul esasa mukaddemdir. Elbette ne yapıldığı önemlidir ama nasıl ve hangi yöntemlerle yapıldığı da en az bunun kadar önemlidir. İnsanların eşit ve özgür yurttaşlar olarak yaşamasını sağlayacak anayasa ancak tüm yurttaşların katılımını mümkün kılacak bir yöntemle yapılabilir. Bunun için Anayasa’nın 175. maddesini değiştirilmeli ve Anayasa Meclisi’nin seçilmesini mümkün kılınmalıdır. (EK-1)

Anayasa Meclis’i tarafından toplumsal mutabakata dayanarak hazırlanacak anayasa taslağı derhal referanduma sunulmalı, böylece halkın birebir

temsilcileri tarafından hazırlanmış ve doğrudan halk tarafından oylanarak kabul edilmiş bir anayasa yapılmalıdır.

Anayasa Meclis'i, dar bölge iki türlü seçim sistemiyle halk tarafından seçilen üyelerden oluşmalıdır. Anayasa Meclisinin görevi, hazırlanan anayasa referandumda onaylandıktan sonra sona ermelidir.

Yeni anayasa parlamentoda en geniş mutabakatla hazırlansa bile, kabul edilmesinin ardından yeni tartışmaların başlayacağı aşikardır. Bu tartışmaların ortadan kaldırılmasını sağlayacak en doğru ve demokratik yol, halkın seçtiği Anayasa Meclisi vasıtası ile Yeni Anayasanın yapmasıdır. Bu süreçte **Anayasa Meclisi önerimizi, tarihe not düşmek için gündeme getiriyoruz.** Amacımız, mevcut parlamentonun meşruiyetini tartışmak değil, aksine tüm meşruiyet tartışmalarını kökten ortadan kaldıracak en meşru yöntemi teklif etmektir.

3. YENİ ANAYASA'NIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Demokratik bir anayasanın hangi maddelerinin ne şekilde yazılacağından daha önce tartışılması gereken husus, anayasanın hangi temel özelliklere sahip olması gerektiğidir. Anayasanın metinlerini belirleyecek olan, anayasanın felsefesini oluşturacak temel nitelikleridir. HAS Parti olarak, aşağıda kısaca ifade ettiğimiz niteliklerin yeni anayasanın genel çerçevesini çizmesi gerektiğine inanıyoruz.

Bir toplumsal sözleşme öncelikle İnsan Haklarını teminat altına almalıdır. Bunun için, tabii hukuk ve adalet ilkeleri çerçevesinde, önceden üzerinde anlaşılmış ve ilan edilmiş sabit kurallara ihtiyaç vardır. Anayasalar bu fonksiyonu yerine getirmelidir. Bu kurallar siyasal erki kullananları ve tüm bireyleri bağlamalıdır. İnsan Haklarının herkese eşit ve adil bir şekilde uygulanmasını **HUKUKUN EGEMENLİĞİ/ ÜSTÜNLÜĞÜ** olarak tanımlıyoruz.

Yeni Anayasa, tam anlamı ile **EŞİTLİKÇİ** olmalıdır. Bundan kasıt, sadece vatandaşların kanun önünde eşitliğinin sağlanması, vatandaşların her türlü ayrımcılıktan korunması değil, bunun da ötesinde **devletin toplumdaki** tüm etnik, dini, mezhebi, sınıfsal ve hayat tarzı **farklılıklarına eşit mesafede** durmasıdır.

Her birey kendi hayatını düzenleme (egemenlik) hakkına sahiptir ve bu hak devredilemez. Bireylerin veya toplulukların başkaları üzerinde oluşturacağı egemenlik bir hak olarak kabul edilemez. Özgür birey ve özgür topluluklar, ancak kimsenin kimse üzerine egemen olmadığı, bir siyasal yapıda var olabilir.

Bunun için öncelikle Anayasa ve yasalar ırkçı söylemlerden temizlenmeli ve kendi kültür ve değerlerimize dayalı, ayırıcı ve ayrıştırıcı olmayan, birleştiren bir MİLLET tanımı yapılmalıdır. Biz “MİLLET” i hak ve özgürlükler paydasında bir arada yaşama iradesini oraya koyan din, dil, ırk, felsefi düşünce ve mezhep ayrımı yapmayan ve Türkiye Cumhuriyeti Coğrafyası içinde yaşayan özgür bireyler topluluğu olarak tanımlıyoruz. Bireylerin kendi hayatları üzerinde egemenlik haklarını saklı tutan bir milli egemenlik anlayışını savunuyoruz.

Yeni Anayasa, **ÖZGÜRLÜKÇÜ** olmak zorundadır. Güçlü Türkiye’yi kurmak, bir demir yumruk gibi güçlü devlet yapılanması ile değil, ancak özgür, müreffeh ve güçlü bireyler üzerinde yükselen bir Türkiye’yi kurmakla mümkündür. Bunun için, yeni anayasa devleti değil milleti önceleyen, **özgürlükleri genişleten** bir anlayışla hazırlanmalıdır.

Düşünce ve ifade özgürlüğü, yaşamı anlamlı kılan, insanın özgürleşmesini sağlayan temel hakların başında yer alır. İfade özgürlüğü olmadan demokrasi ve gelişmenin olamayacağı aşikardır. İfade özgürlüğü, toplumların ilerlemesi ve bireylerin gelişimi için temel koşulların başında gelmektedir. Herkes inanç ve düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak, sembol, işaret, resim veya başka yollarla veya araçlarla dışa vurma hakkına sahip olmalıdır. Başta Anayasa olmak üzere tüm yasalarda yer alan düşünce ve ifade özgürlüğünün önündeki bütün engeller mutlaka kaldırılmalıdır.

Bir arada yaşama ancak hak ve özgürlüklerin herkes için kabulü ve kullanılabilir olması ile mümkündür. Din ve vicdan özgürlüğü de bir arada barış içinde yaşamının temel şartlarından birisidir. Barış ve huzurun sağlanabil-

mesi için en geniş anlamda ve eksiksiz olarak din ve vicdan özgürlüğü sağlanmalıdır. Bize göre herkes **din, vicdan ve kanaat özgürlüğüne**, ibadet ve dini vecibelerini bireysel ve toplu olarak yerine getirme hakkına sahiptir. Bu hak, din seçme, dinini öğrenme, öğretme, eğitime, eğitilme ve yayma haklarını da içerir. Bu hakların hiçbir şekilde kısıtlanmaması ve engellenmemesi, bir temel ilke olarak, Anayasada yer almalıdır.

En geniş anlamıyla din ve vicdan özgürlüğü sağlanarak iç barışı bozan tüm çatışmalara son verilmelidir. Devlet, laikliğin gereği olarak din, inanç, kanaat ve ideoloji konusunda taraf olamaz. Bu nedenle **devlet, herhangi bir dinin inanç, ibadet ve vecibelerini icbar eden veya bunları yasaklayan bir uygulama içinde olmamalıdır.**

Gerçek anlamda **KATILIMCI** bir anayasa millet egemenliğini sağlayacak en önemli adım olacaktır. İleri demokrasi halkın sadece kağıt üzerinde egemen olması ile değil, tüm siyasal karar süreçlerine aktif katılımının sağlanması ile kurulabilir. Yeni anayasa, bu çerçevede 1982 Anayasa'sının milletten alıp, anayasal kurum ve kuruluşlara verdiği egemenliği "**seçilmiş kurum ve organlar eliyle**" halka geri vermek zorundadır.

Her ne kadar mevcut anayasanın vazgeçilmez maddelerinin başında sosyal devlet olma vasfı sayılmışsa da, 1980 darbesinden bu yana uygulanan neoliberal ekonomi politikaları sayesinde devletin bu vasfı sadece kağıt üzerinde kalmıştır. Mevzuat ve uygulamalar sürekli olarak emeği değersizleştirmiş, gelir dağılımı adaletsizliğini artırmış, eğitim ve sağlık gibi çok temel devlet görevlerini bile piyasalaştırmıştır. Küresel ve yerli büyük sermaye ekonomiyi dilediği gibi yönlendirecek imkanlara sahip olmuştur. Bu anlamda yeni

anayasa, halkı piyasa çarklarına ezdirmeyecek gerçek ve gerçekçi **SOSYAL ADALETÇİ** bir perspektife sahip olmalıdır.

Bütün insanları varlık alemindeki tüm nimetlerin eşit ortağı olarak görüyoruz. Bu nedenle üretilen ekonomik değerlerin tamamında bütün insanların hakkı olduğuna inanıyoruz. Bireylere nimetlerin eşit ortağı olma hakkı tanınmadan adil ve özgür bir toplumdan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle üretilen artı değerde var olan yoksulların haklarını hak sahiplerine veren bir sosyal adalet anlayışı hayata geçirilmelidir. Bütün insanların insan onuruna yaraşır şekilde yaşayabilmesi, üretimin ve istihdamın gelişmesi, gelir dağılımında adaletin sağlanması ve sömürünün ortadan kaldırılması, ancak böyle bir sosyal adalet anlayışı ile mümkün olabilir. Bunun için Sosyal Güvenlik Kurumunun görev ve yetkileri yeniden düzenlenmeli ve bütün yoksulların geçim, eğitim ve sağlık ihtiyaçlarına cevap verebilecek büyüklükte fon oluşturulmalıdır.

Yeni Anayasada **SİVİL TOPLUM** eliyle pek çok hizmetin verilmesini sağlayacak düzenleme yapılmalıdır. Bu cümleden olarak vakıfların ve derneklerin kamu yararına çalışmalarını kolaylaştırılmalıdır.

Modern dünyada çoğu toplumsal sorun insanın, devlet- sistem karşısındaki konumundan kaynaklanmaktadır. Faşizm, komünizm gibi baskıcı, otoriter sistemler siyaseti her şeyin üstünde tutarak insanı geri plana atmış, kapitalizm ise piyasayı esas alarak insanı piyasanın tutsağı haline getirmiştir. Oysa, ekonomi de, siyaset de, devlet de sadece insan içindir. Yeni anayasa, **İNSAN ODAKLI** olmalı, '**ne siyaset/ devlet, ne de piyasa/servet; önce insan**' anlayışı ile hazırlanmalıdır.

4. SİYASAL SİSTEMİN YAPISI: İLERİ DEMOKRASİ

Anayasaların en temel işlevlerinin başında siyasi sistemi dizayn etmeleri gelmektedir. Mevcut 1982 Anayasası da, 12 Eylül rejimine hem meşruiyet kazandırmış, hem de yeni bir siyasi düzen kurmuştur. 1982 Anayasasının getirdiği düzen totaliter, özgürlükleri kısıtlayan, millet egemenliğini anayasal kurumlar eliyle gasp eden, halkı sadece belli aralıklarla sandığa giden bir oy mekanizması olarak gören, tekeli, siyasi partilerde oligarşiyi temsil zanneden, bürokratik oligarşiyi esas alan bir düzendir. Yeni Anayasa, milleti gerçekten egemen kılmak için ileri demokrasiyi esas alan köklü bir sistem değişikliğini getirmek zorundadır. HAS Parti olarak, bu bölümde sistemin demokratikleşmesini sağlayacak görüş ve tekliflerimizi kamuoyunun dikkatine sunmayı görev telakki ediyoruz.

PARLAMENTER DEMOKRATİK SİSTEM

Siyasi sistem konusunda öncelikle şunu ifade etmek gerekir ki; başkanlık, yarı başkanlık ya da parlamenter sistemlerin, ülkelerin tarihsel birikimleri ve özgün koşulları çerçevesinde şekillendiği unutulmamalıdır. Böyle bakıldığında Türkiye'nin bugünkü koşullarında, parlamenter sistemde kuvvetler ayrılığı prensibini daha etkin bir biçimde çalıştırarak çoğulcu, demokratik bir yapının geliştirilebilmesinin daha doğru olduğu görünmektedir.

HAS Parti olarak, başkanlık ya da yarı başkanlık sistemine prensipte karşı olmamakla beraber, Türkiye'nin bugünkü yapısına uygun olmadığını düşünüyoruz. Daha açıkçası, mevcut 12 Eylül sisteminin anayasası başta olmak

üzere, siyasi partiler yasası, seçim yasası, meclis içtüzüğü ve diğer yasaları demokratikleştirilmeden gidilecek olan başkanlık ya da yarı başkanlık sisteminin **seçimle işbaşına gelen krallıkları** oluşturacağı açıktır.

Önemli sorunlarına rağmen Türkiye, geçmiş dönemde parlamenter sistemi geliştirmekte başarılı olmuştur. Türkiye'nin zaman içinde, siyasi sistemin darbe ve müdahaleler sonucu ortaya çıkan sorunlarını aşmakta parlamenter sistemin avantajını kullandığı görülmüştür.

DEVLETİ HALK DENETLEMELİDİR: DENETİM MECLİSİ

İdeal bir demokraside yasama, yürütme ve yargının birbirinden bağımsızlığı kadar, etkin bir şekilde milletin denetimine açık olmaları da önemlidir.

Bugünkü yaygın anlayış, denetimi egemenlik unsuru olarak saymamaktadır. Denetleme, diğer egemenlik unsurları içerisine paylaştırmış bulunmaktadır. İdari denetleme yürütmenin (teftiş Kurulları, Denetleme Kurulları gibi) kendi iç kurumlarına, siyasi denetleme meclise (Kit Komisyonu, Araştırma Komisyonu, Soruşturma Komisyonu, Gensoru gibi), adli denetleme yargıya bırakılmıştır.

Mevcut sistemde ülkemizde yürütmenin yasamaya olan hakimiyeti nedeniyle meclis denetimi neredeyse çalışmamaktadır. Meclis araştırma ve soruşturma mekanizmalarının etkisizliği de, faili Meçhuller dosyası, Susurluk Dosyası, Merhum Muhsin Yazıcıoğlu dosyasında görüldüğü gibi ortadadır.

Yürütmenin kendi içinden oluşturduğu denetim mekanizmalarının ne kadar etkin ve denetimin mantığına uygun olduğunu ifade etmeye ise gerek yoktur.

Yargı Denetimi başlı başına diğer erklerden bağımsız olmalıdır. Ancak, hukukun üstünlüğü, anayasa ve insan haklarının çerçevesinde millet egemenliği ile bağı kurulmuş bir konumda olmalıdır. Yürütmenin egemenliğindeki bir yasamanın yargı yönetimi üzerine etkin olması yargı denetimini de tartışmaya açmaktadır.

Denetim erkinin demokratik olabilmesi için millet tarafından seçilmiş olması ve meşruiyetinin millete dayanması gerekir.

TBMM'nin yürütme organı üzerindeki denetim yetkisi, yasal, kurumsal ve yapısal nedenlerle etkin bir şekilde kullanılamamaktadır. İçinden yürütmeyi çıkaran ve bu yürütmenin kontrolü altında olan yasama organının yürütmeyi denetlemesi mümkün değildir. **Yürütmenin etkin ve verimli denetlenebilmesi için halkın seçtiği ve münhasıran bu işle görevli bir denetim meclisine ihtiyaç vardır.**

TBMM'nin, denetleme işlevi seçilmiş Denetim Meclisi aracılığıyla gerçekleştirilmelidir. **Yeni oluşturulacak "Denetim Meclisi"nin üyeleri, doğrudan halk tarafından, iki turlu dar bölge sistemi ile yapılacak seçimlerle belirlenmelidir.**

Sistemin halka açılması yönünde tarihi bir reform niteliğinde olan Denetim Meclisine ilişkin önerilerimiz şunlardır:

- Denetim Meclisi, kesin hesap yasa tasarılarının görüşülmesi, gensoru, meclis araştırması ve soruşturması gibi denetim fonksiyonlarını icra edecektir. Denetleme Meclisi, HSYK üyelerinin tamamı ile, anayasa mahkemesi dâhil yüksek yargı organları üyelerinin 2/3'ünü seçme yetkisine sahip olacaktır.
- Cumhurbaşkanlığı'na bağlı olan Devlet Denetleme Kurulu, "TBMM Denetleme Kurulu" adıyla Denetim Meclisi'ne bağlanacaktır. TBMM Denetleme Kurulu'nun görev ve yetkileri, TSK dâhil edilecek şekilde genişletilecektir.
- 11 üyeden oluşacak TBMM Denetleme Kurulu üyeleri 5 yıllığına Denetim Meclisi Genel Kurulu'nca seçilecektir. Bu kurul aynı zamanda "Ombudsman" kurumu olarak da çalışacaktır.
- Denetim Meclisi idari ve hukuki denetimi TBMM Denetleme Kurulu, mali ve performans denetimini ise Sayıştay aracılığıyla yerine getirecektir. Böylece ülkemizin en temel sorunlarından biri olan yolsuzlukla mücadele denetim meclisinin yetki alanına dâhil edilerek daha etkin bir şekilde sağlanacaktır.
- Bütün kamu kurum ve kuruluşları ve belediyeler kendi iç denetimlerini yapacaklar, ancak ayrıca denetleme meclisince denetlenebilecektir.

İÇTÜZÜK DEĞİŞMELİDİR: ÖZGÜR VEKİL- ÖZGÜR MECLİS

TBMM İçtüzüğü de 12 Eylül rejiminin derin izlerini taşımaktadır. Mevcut içtüzük milletvekilleri yerine parti gruplarını esas almakta ve iktidar partisine çok geniş yetkiler ve imkânlar tanıyarak TBMM'yi ve dolayısı ile millet iradesini adeta iktidar partisi grubuna indirgemektedir.

Mevcut içtüzük üniversitelerin, baroların, sendika ve medya kuruluşlarının da görüşleri alınarak TBMM'de temsil edilen ve edilmeyen tüm partilerin en geniş uzlaşısı ile aşağıdaki temel ilkeler çerçevesinde değiştirilmelidir;

- Halk adına seçilmiş hükümeti denetleme görevi yeni oluşturulacak olan Denetim Meclisi tarafından yapılacaktır,
- Parti grupları 10 milletvekilinden oluşacaktır,
- Parti grupları yanında milletvekillerinin de yasama süreçlerine etkin katılımı sağlanacaktır,
- En son seçimde toplam kullanılan oy sayısının milletvekili sayısına bölünmesiyle elde edilecek sayı kadar noterden imzalı dilekçe ile **vatan-
daşlar tarafından kanun teklifi verilebilecek**; bu kanun teklifleri komisyon ve genel kurulda öncelikle görüşülecektir,
- Bütçe yasa tasarısı Yasama Meclisi Genel Kurulu'nda, kesin hesap yasa tasarısı ise Denetim Meclisi Genel Kurulu'nda görüşülüp karara bağlanacaktır.
- Milletvekillerine kamu kurum ve kuruluşları ve yürütme ile doğrudan yazışma yetkisi verilecektir.

SİYASİ PARTİLER KANUNU VE SEÇİM SİSTEMİ DEĞİŞMELİDİR: DEMOKRATİK PARTİ YÖNETİMİ - TEMSİLDE ADALET

Mevcut siyasi partiler kanunu ve seçim sistemi halkın sesinin Ankara'ya ulaşmasını engellemektedir. Seçmenin tercih ve taleplerinin karara dönüşmesini sağlayacak bir siyasi partiler kanunu ve seçim sistemi, Türkiye'nin acil ihtiyacıdır.

Demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerin hareket ve faaliyet alanları genişletilmelidir. Siyasi partiler kanunu değiştirilerek farklı adlarda aynı parti değil, birbirinden farklı partilerin oluşmasına imkan veren düzenlemeler yapılmalıdır. Partilerin iç işleyişlerini kendi demokrasi anlayışları çerçevesinde düzenlemelerine imkan verilmelidir ki; bu sayede partilerin gerçek demokrasi anlayışları ortaya çıkabilsin.

Siyasi partilerin mevcut yapısı korunduğu müddetçe; katılımcı/çoğulcu/hesap verilebilir/şeffaf bir demokratik düzenin inşası, halkın siyasal karar alma mekanizmasına katılımı ve demokrasinin kurumsallaşması mümkün değildir.

Halk iradesinin siyasal kararlara dönüşmesini temin etmek amacıyla siyasi partiler kanunu ve seçim sisteminde yapılması gereken değişiklikler şu şekilde olmalıdır:

- **Seçim barajı tamamen kaldırılmalıdır.**
- **Siyasi partilere yapılan Hazine yardımı ya tamamen kaldırılmalı, ya da seçimlere katılan tüm partilere adil bir şekilde dağıtılmalıdır.**

- **Bir partinin kayıtlı üyelerinin en az %5'inin teklifi ile her üye Genel Başkan adayı olabilmelidir. Genel Başkan parti üyelerinin oylarıyla seçilmelidir.**
- Partilerin merkez karar organları çarşaf liste ile genel başkan seçimin-den ayrı olarak yapılmalıdır.
- Siyasi partilerin il ve ilçe örgütlenme zorunlulukları kaldırılarak bunun yerine il ve bölge temsilciliklerine dayalı esnek yapılı irtibat büroları aracılığıyla üyelik ve ön seçim işlemleri yürütülmelidir.
- Milletvekili ve belediye başkan adayları, performansa dayalı **nitelikli üyelik** şartlarını yerine getiren üyelerin katılımı ile yargıç denetiminde yapılacak önseçimlerle belirlenmelidir.
- Siyasi partilerin seçime girebilmeleri için seçmen sayısının % 0,1 oranında kayıtlı üyeye sahip olmaları yeterli şart haline getirilmelidir.
- Siyasi partiler seçim bölgelerindeki milletvekili sayısının iki katı aday gösterebilmeli ve bu şekilde seçmene tercih hakkı sağlanmalıdır.
- **Asker, polis ve yargı mensupları gibi özel konuma sahip memurların dışındaki memurlara siyaset yapmanın yolu açılmalıdır.**
- **Sendikalar, meslek örgütleri, vakıf ve derneklere siyaset serbest olmalı; siyasi partileri destekleyebilmeli ve bağış yapabilmelidirler.**

YEREL YÖNETİMLER GÜÇLENDİRİLMELİDİR: İL MECLİSLERİ

Yerel yönetimler, karar ve uygulamalarında genel kurallar ve ülke bütünlüğü çerçevesinde özgür olmalıdır. Bu sayede kamudaki hantal işleyiş ve israf azalacağından ekonomiye de önemli katkılar sağlanacaktır. Gereksiz endişelerden kurtulup imkanları ve yetkiyi tüm ülkeye yayacak, cesur bir yerel yönetimler reformuna ihtiyaç olduğu açıktır. Bu durum toplumun kendine güvenini arttıracak ve demokrasinin gelişmesine katkı sayacaktır.

Kamu hizmetleri merkezi idare ile yerel yönetimler arasında paylaştırılmalıdır. Yerel yönetimlerin saydam, hesap verebilir, demokratik bir yapıda kamusal değer yaratması temel amaç olmalıdır. Yerel yönetimlerin rol ve sorumlulukları artırılırken şu ilkelere dikkat edilmelidir:

- Yerindelik ilkesi gereğince hizmetin vatandaşlara en yakın birimlerce sunulması,
- Sunulan hizmetlerle ilgili karar süreçlerine vatandaşların katkısının sağlanması,
- Toplumsal tercihlerle uyumlu hizmetlerin sunulması,
- Sunulan kamu hizmetlerinin ülke genelinde adil bir şekilde dağılımının sağlanması,
- Bölgesel ve yerel gelişmişlik farklarının giderilmesi,
- Kendilerine hizmet sunulanlara hesap verebilirliğin hayata geçirilmesi...

Demokratik, Saydam, Katılımcı ve Sosyal yerel yönetim sistemi için şunlar yapılmalıdır:

- Belediye ve il genel meclisleri kaldırılarak, her ilde doğrudan seçimlerle belirlenecek **“İl Meclisleri”** oluşturulmalıdır. Emniyet, adalet, eğitim, nüfus, tapu, askerlik ile birden fazla ili ilgilendiren ve bölge bazında örgütlenen meteoroloji, vakıflar, devlet su işleri, karayolları gibi hizmetlerin dışındaki tüm kamu hizmetlerine ilişkin örgütlenme, plan, program, bütçe ile ilgili kararlar İl Meclislerine ait olmalıdır
- İl Meclislerinin üstlendikleri görevleri sağlıklı bir şekilde yapmalarını sağlayacak şekilde mali kaynaklara sahip olmaları ve mali özerkliklerini koruyabilmeleri amacıyla nüfus, gelişmişlik, kentsel hizmet sunum ihtiyacı ve mali durumu esas alan **“İl Meclislerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun”** çıkartılmalıdır. Böylece, yerel yönetimlerin kendi imkânlarıyla gelir yaratmalarının önü açılmalıdır.
- Yerel yönetimlerle ilgili standartları belirlemek, politika ve uygulama esaslarını tespit etmek ve bunlara uygunluğu denetlemek, yerel yönetimlerin finansman ihtiyacını karşılamak ve il meclislerinin merkezi koordinasyonunu sağlamak amacıyla **“Yerel Yönetimler Bakanlığı”** kurulmalıdır.
- Kamu tarafından yapılacak büyük ölçekli projelerin yerindeliğinin danışılacağı **“Halk Danışma Kurulları”** oluşturulmalıdır. Her büyük kamu projesi (kentsel dönüşüm projeleri, barajlar, tarım ve orman ara-

zilerinin imara açılması, sahillerin kullanımı, boğaz köprüsü gibi büyük projeler, termik santraller vb.) tasarım aşamasında iken mutlaka halkın görüşleri de alınarak karara bağlanmalıdır

- **“Kentli Hakları”** ve **“Kentin Hakları Beyannamesi”**ni oluşturulmalıdır.

YÖNETİLEBİLİR, SAYDAM VE HESAP VEREN BİR KAMU YÖNETİMİ KURULMALIDIR

Bürokrasi üzerinde milli iradeyi egemen kılmak, yolsuzluk ve usulsüzlüklerin önüne geçmek, kalıcı ekonomik istikrar ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi ve adil paylaşımı sağlamak için kamu yönetiminin yeniden düzenlenmesi zorunludur.

Tüm kararların merkezden alındığı hantal kamu yönetimi yapısı Türkiye’yi yönetilebilir olmaktan çıkarmıştır. Ademi merkezîyetçi bir anlayışla köklü bir kamu yönetimi reformu yapılmalıdır. Bu çerçevede merkezi yönetim için şu değişiklikler gerçekleştirilmelidir:

- Başbakan Yardımcılığı sayısı biri ekonomiden sorumlu olmak üzere iki ile sınırlandırılmalıdır.
- Devlet Bakanı sayısı en fazla 5 olmalıdır. Devlet Bakanlıklarına bağlı olan merkezi yönetim kuruluşları, görev ve yetki açısından en yakın oldukları icracı bakanlıklarla ilişkilendirilmelidir. Devlet Bakanlıklarına

her hangi bir kurum bağlanmamalı, sadece Başbakanın vereceği görevleri üstlenmelidirler.

- Bakanlıkların kuruluş görev ve yetkileri yeniden düzenlenmelidir. Bakanlıklardaki idari hiyerarşi, Müsteşar, Genel Müdür, Daire Başkanı ve Uzmanlar şeklinde yapılandırılmalı; müsteşar yardımcısı, genel müdür yardımcısı gibi bürokrasiyi ve israfı artıran ve fonksiyonel olmayan kadro ve unvanlar kaldırılmalıdır.
- MGK; savunma konusunda bir danışma kurulu haline getirilmeli, genel sekreterlik kadroları azaltılmalı, buradaki uzman ve tecrübeli personel Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü'ne nakledilmelidir.
- İstihbarat alanında çeşitli birimler arasında yetki, görev ve sorumluluk paylaşımında ortaya çıkan sorunlar giderilmelidir. Bu çerçevede; MİT münhasıran dış istihbarat ile görevli ve yetkili hale getirilmeli, yurtiçi istihbarat yapmakla görevli olan Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı'nın görev ve yetki alanları net bir şekilde belirlenmelidir.
- Jandarma Teşkilatı yerine, "Kırsal Polis" yapılanmasına gidilmelidir.
- Başbakanlık ve Bakanlık müşavirliklerinin sayıları azaltılarak, müşavirlerden gerçek anlamda yararlanmanın esas ve usulleri belirlenmelidir.

KÖKLÜ BİR YARGI REFORMU GERÇEKLEŞTİRİLMELİDİR

Devasa adalet sarayları inşa etmek adaletin var olduğu anlamına gelmez. Esas olan adil ve hızlı karar veren bir yargı sistemini inşa etmektir. Yargı reformunun temel ilkeleri şunlar olmalıdır:

- “Kuvvetler ayrılığı” ilkesine uygun olarak yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı güçlendirilmelidir.
- HSYK üyelerinin tamamı TBMM Denetleme Meclisi tarafından seçilmelidir. Anayasa Mahkemesi ve diğer yüksek yargı organları üyelerinin 2/3’ü Denetim Meclisi tarafından seçilmeli, 1/3’ü ise Yasama Meclisi’nin seçtiği 1/3’e tekabül eden sayının iki katı aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanmalıdır.
- Türkiye’deki çift başlı yargı sistemi kaldırılmalıdır. Yargı reformu kapsamında Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kaldırılarak görev ve yetkileri Danıştay’a devredilmelidir. Askeri ceza mahkemelerinin görev ve yetkileri yeniden düzenlenmeli, bu mahkemeler askerlikle ilgili suçlara bakan bir tür disiplin mahkemelerine dönüştürülmelidir. Askeri Yargıtay; Üst Derece Disiplin mahkemesi olarak yeniden yapılandırılmalıdır.
- **Özel yetkili mahkemeler kaldırılmalıdır.**
- Ceza infaz sistemi uluslararası standartlara kavuşturulmalı; cezaevlerindeki tecrit uygulamalarına son verilmelidir.
- Savcıların polis ve jandarmaya bağımlılıkları büyük sorunlara neden olmaktadır. Cumhuriyet savcılıklarına bağlı “**adli kolluk**” oluşturularak bu sorun giderilmelidir.

- Yargılama faaliyetlerinin asli unsurlarından olan savunma makamı (avukatlık mesleği) güçlendirilmelidir.
- Hukuki uyuşmazlıklarda **alternatif çözüm yollarının** araştırılması suretiyle mahkemelerin iş yükü azaltılmalıdır

EK-1:

175. madde de yapılacak değişikliğe ilişkin teklifimiz Şu Őekildedir;

07.11.1982 tarih ve 2709 Sayılı Kanun ile yürürlüğe giren Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 175. maddesi aşağıdaki Şekilde deęiŐtirilmiŐtir.

Madde 1. *07.11.1982 tarih ve 2709 Sayılı Kanun ile yürürlüğe giren Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 1, 2, 3 ve 4. maddeleri saklı kalmak kaydıyla, yeni, demokratik, özgürlükçü, çoğulcu ve katılımcı bir anayasa tasarısı hazırlamak üzere **Anayasa Meclisi** kurulmuştur.*

***Anayasa Meclisi**, kendi başkanlık divanını oluşturduğu tarihten itibaren en geç 1 yıl içerisinde hazırladığı anayasa tasarısını halkoyuna sunulmak üzere TBMM'ne teslim eder.*

***Anayasa Meclisi**, her ikiyüzellibin Őeçmene bir temsilci düŐecek Şekilde, dar bölge iki turlu Őeçim sistemiyle Őeçilen üyelerden oluŐur. Őeçim bölgelerinin tespitine Yüksek Őeçim Kurulu karar verir.*

***Anayasa Meclisi** üyesi olabilmek için, milletvekili Őeçilme Şartlarını taŐımının yanı sıra 35 yaŐını tamamlamıŐ ve 4 yıllık üniversite mezunu olma Şartı aranır. **Anayasa Meclisi** üyeleri, milletvekillerinin sahip olduğu dokunulmazlık ve özlük haklarına sahiptirler. **Anayasa Meclisi** üyeliğine siyasi partiler, sendikalar, barolar, dernek ve vakıflar aday gösterebileceği gibi bağımsız olarak da aday olunabilir. **Anayasa Meclisi**'ne üye Őeçilenler 5 yıl süreyle yasama, yürütme ve yargı organında görev alamazlar.*

Madde 2. ***Anayasa Meclisi** Başkanlık Divanı'nın teŐkil tarihinden itibaren TBMM'nin anayasa deęiŐiklięi yapma yetkisi yoktur.*

Madde 3. *Anayasa Meclisi, öncelikle çalışma usul ve esasları ile iç örgütlenmesine ilişkin kendi içtüzüğünü yapar.*

Madde 4. *Anayasa Meclisi tarafından hazırlanan anayasa tasarısı, Yüksek Seçim Kurulu'na verildiği tarihten itibaren 90 gün içerisinde halkoyuna sunulur ve anayasa tasarısının kabulü için halkoylamasında geçerli oyların dörtte üçüyle onaylanması şartı aranır. Anayasa Meclisi tarafından hazırlanan anayasa tasarısının halkoylamasında yeterli çoğunlukla kabul edilmemesi durumunda, yeni bir tasarı hazırlamak üzere en geç 3 ay içerisinde Anayasa Meclisi seçimleri yenilenir. Yenilenen Anayasa Meclisi'nin hazırladığı anayasa tasarısının kabulü için halkoylamasında geçerli oyların beşte üçüyle onaylanması şartı aranır.*

Madde 5. *Anayasa Meclisi üyelerinin seçilme usul ve esasları yasayla düzenlenir.*

Madde 6. *Bu Kanunun yürürlüğü tarihinden itibaren en geç 3 ay içerisinde Anayasa Meclisi'nin toplanmasını temin edecek şekilde gerekli yasal düzenlemeler ve seçimler yapılır.*